

PROBLEMATIKA STEČAJNIH POSTUPAKA NAD DIONIČKIM DRUŠTVIMA KOJA OBAVLJAJU DJELATNOST NA POMORSKOM DOBRU

Dr. sc. ANTE VUKOVIĆ*

UDK 334.72:347.736

351.711(497.5)

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 19.1.2016.

Prihvaćeno za tisak: 20.4.2016.

Cilj ovoga rada je istražiti detaljnije vrlo složenu problematiku stečajnih postupaka nad dioničkim društvima koja obavljaju djelatnost na pomorskom dobru u Republici Hrvatskoj. Stečajni zakon kao *lex generalis* ovu materiju posebno ne regulira, a Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama kao *lex specialis* niti jednom riječju se ne osvrće na stečaj. S druge strane, praksa u provođenju stečajnih postupaka potvrđuje da su se stečajevi nad društvima koja obavljaju djelatnost na pomorskom dobru rješavali na različite načine. U svim promatranim slučajevima stečaj se odvijao u skladu s vrlo strogim pravilima stečajne procedure, a razlike su se uočavale u ponašanju vjerovnika u odnosu na dospjele obveze dužnika prema njima. U velikoj većini slučajeva stečajni se dužnik nakon unovčenja njegove imovine likvidirao, dok se u značajno manjem broju slučajeva radilo o reorganizaciji dužnika putem stečajnog plana. Država kao vjerovnik u pravilu se ponašala jednako prema svim stečajnim dužnicima, a samo u pojedinačnim slučajevima poduzimala je mjere koje bi se mogle nazvati i državni intervencionizam. Takve mjere tada se nisu smatrale mjerama državnih potpora.

Pored toga, naš je zakonodavac velike probleme trgovačkih društava koja obavljaju djelatnost na pomorskom dobru rješavao selektivno putem posebnih propisa izvan i prije stečaja. Na primjer, nagomilane probleme društava čija je osnovna djelatnost brodogradnja u brodogradilišnim lukama, a kod kojih su postojali evidentni stečajni razlozi (*insolventnost i prezađuženost*), pokušao je riješiti kroz Zakon o uređenju prava i obveza brodogradilišta u postupku restrukturiranja iz 2011. godine.

U radu se također analiziraju neke odluke hrvatskih sudova u kojima je jedna od strana u postupku bio stečajni dužnik koji polaže određena prava na pomorskom dobru. Naši sudovi zauzimaju strogo stajalište da je pomorsko dobro opće dobro i da se na njemu ne mogu stjecati stvarna prava. No, tada se otvara pitanje stečenih prava koja nisu na odgovarajući način riješena ni u pravnoj regulativi, a niti kroz sudsku praksu. U konačnici, takva pravna nesigurnost proizvodi samo negativne učinke na sam tijek stečajnog postupka: 1.) povrat uloženog kapitala vjerovnika u dužnika je manji, 2.) stečaj traje dulje te 3.) troškovi stečajnog postupka rastu.

Ključne riječi: stečajni postupak; koncesija; stečena prava na pomorskom dobru; sanacijski plan; privatizacija brodogradilišta.

* Split, antevukovic17@net.hr

1. UVODNA RAZMATRANJA

Potreba za donošenjem novog Stečajnog zakona proizlazi iz potrebe učinkovitijeg rješenja problema insolventnosti poslovnih subjekata u vremenu izrazite gospodarske krize, kao i problema koji su se pojavili u njegovoj dosadašnjoj primjeni. Insolventnost je životna činjenica u svijetu dinamičnog i modernog gospodarstva. Cilj je Zakona odvratiti pažnju od likvidacije te ju preusmjeriti na poticanje održivih poduzetnika na restrukturiranje u ranoj fazi kako bi se spriječila insolventnost i nastavak poslovanja.

S problemima insolventnosti mogu se susresti i trgovačka društva koja obavljaju gospodarsku djelatnost na pomorskom dobru. U takvim okolnostima dolazi u pitanje održavanje koncesije, a još veći problemi nastaju zbog neriješenih imovinskopravnih odnosa koji na kvalitetan način nisu riješeni tijekom pretvorbe i privatizacije bivših društvenih poduzeća. Neki autori smatraju da bi zbog rastućeg broja stečajeva trebalo mijenjati i matični Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama iz 2003. godine.

Novi Stečajni zakon kao pravni okvir omogućava svakom **poštenom** dužniku rješavanje problema izvan i prije stečajnog postupka kroz predstečajni postupak te kroz stečajni postupak putem stečajnog plana.

Rad je podijeljen na nekoliko cjelina. U drugom dijelu, koji slijedi odmah nakon uvodnih razmatranja, opće su odredbe o novom hrvatskom stečajnom zakonodavstvu koje se primjenjuju od 1. rujna 2015. godine, a čije učinke još uvijek ne možemo znati zbog kratkoće vremena primjene. U trećem dijelu je analiza učinaka Stečajnog zakona iz 1996. godine s naglaskom na stečajeve dioničkih društava koja obavljaju djelatnost na pomorskom dobru te sudska praksa. Četvrti dio je analiza Zakona o uređenju prava i obveza brodogradilišta u postupku restrukturiranja koji je uredio privatizaciju brodogradilišta koja su prošla postupak pretvorbe. U zaključku je sinteza istraživanja.

2. OPĆE ODREDBE O MOGUĆNOSTIMA REHABILITACIJE DUŽNIKA U NOVOM STEČAJNOM ZAKONU

U situaciji kada nije više u mogućnosti obavljati gospodarsku djelatnost jer je nesposoban ispunjavati obveze prema vjerovnicima, dužnik pokreće jedan od insolventijskih postupaka iz Stečajnog zakona.¹ U fazi prijeteće nesposobnosti za plaćanje, nadležnom trgovačkom sudu predlaže otvaranje predstečajnog

¹ Narodne novine broj 71/15 (u nastavku SZ/15).

postupka, a u fazi nesposobnosti za plaćanje i prezaduženosti predlaže istom sudu otvaranje stečajnog postupka.

Prijeteća nesposobnost za plaćanje postoji kada se dužnik nalazi u takvoj gospodarsko-financijskoj situaciji u kojoj se može osnovano pretpostaviti da neće moći ispuniti postojeće obveze po dospijeću i one koje će nastati i dospjeti u relativno kratkom vremenu.² S druge strane, nesposobnost za plaćanje postoji ako dužnik ne može trajnije ispunjavati svoje dospjele novčane obveze (*insolventnost*). Okolnost da je dužnik namirio ili da može namiriti u cijelosti ili djelomično tražbine nekih vjerovnika ne znači da je sposoban za plaćanje (čl. 6. SZ/15), dok prezaduženost postoji ako je imovina dužnika pravne osobe manja od postojećih obveza (čl. 7. SZ/15). Predstečajni postupak ne može se otvoriti ako postoji koji od stečajnih razloga, što znači da predstečajni postupak nije zamjena za stečajni postupak.

Predstečajni postupak odvija se prije i izvan stečajnog postupka. Stečajni postupak može krenuti u dva smjera: a) prema likvidaciji dužnika ili b) prema stečajnom planu koji može biti sanacijski, prijenosni i likvidacijski plan.³ Prvi je *redovni* model, a drugi *alternativni* model provođenja stečajnopravne procedure.

Cilj predstečajnog postupka je uređivanje pravnog položaja dužnika i njegova odnosa prema vjerovnicima i održavanje njegove djelatnosti (čl. 2. st. 1. SZ/15), a cilj stečajnog postupka je skupno namirenje vjerovnika stečajnog dužnika unovčenjem njegove imovine i podjelom prikupljenih sredstava vjerovnicima odnosno provođenje stečajnog plana (čl. 2. st. 2. i 3. SZ/15).

Dakle, SZ/15 omogućuje dužniku dva rješenja za prevladavanje financijskih poteškoća i za nastavak poslovanja: 1.) predstečajni postupak te 2.) sanacijski plan. Prestečajnim postupkom uklanja se predstečajni razlog, a sanacijskim planom (preustrojem) uklanjaju se stečajni razlozi. Predstečajni postupak je manje složen ekonomsko-pravni posao u kojem dužnik vjerovnicima kroz plan restrukturiranja nudi: a) smanjenje tražbina i/ili b) pretvaranje tražbine u temeljni kapital dužnika, dok je "preustroj dužnika vjerojatno najsloženiji pravni zahvat

² **Mihajlo Dika**, *Stečajni zakon, tekst Zakona s interpretativnim i komentarskim bilješkama te stvarnim kazalom*, Narodne novine, Zagreb, 2015., str. 6.

³ Postoje tri temeljne vrste planova: 1.) sanacijskim planom stečajni dužnik ostaje nositelj svog poduzeća i nastavlja poslovanje, 2.) prijenosnim planom poduzeće u cjelini ili funkcionalno sposobni dio tog poduzeća (pogon ili dio pogona) stečajnog dužnika prenosi se na treću osobu i 3.) likvidacijski plan u kojem se vjerovnici namiruju iz unovčene vrijednosti predmeta stečajne mase. Opširnije vidjeti kod **Jasna Garašić**, Sadržaj stečajnog plana, *Zbornik radova Novosti u stečajnom pravu s pročišćenim tekstom Stečajnog zakona*, Organizator, Zagreb, 2001., str. 233.

uopće⁴ u kojem se dužniku ostavlja sva imovina ili dio njegove imovine radi nastavljanja poslovanja dužnika.

Upravo je zbog toga za dužnika probitačnije rješenje predstečajni postupak u kojem se postupku mogu u konačnici postići isti učinci kao i sanacijskim planom, no, da bi se predstečajni postupak mogao otvoriti, potrebno je ispuniti “samo” jedan uvjet: dužnik ga mora pravovremeno pokrenuti. Zapravo, njegovo pravovremeno pokretanje u najranijoj fazi problema s plaćanjem, ključni je element rehabilitacije dužnika, a što će se dokazati u nastavku rada.

3. STEČAJNI POSTUPAK PREMA STEČAJNOM ZAKONU IZ 1996. GODINE

Važećem SZ/15 prethodio je Stečajni zakon iz 1996. godine,⁵ koji u sebi nije sadržavao odredbe o predstečajnom postupku jer se pokušaj spašavanja insolventnih dužnika provodio kroz postupak predstečajne nagodbe iz Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi iz 2012. godine.⁶ Odredbe o stečajnom planu bile su gotovo identične odredbama o stečajnom planu iz SZ/15.

U provođenju SZ/96, nije bila rijetkost da se stečaj provodi i nad trgovačkim društvima kapitala, osobito dioničkim društvima koja obavljaju djelatnost na pomorskom dobru, a koje je u hrvatskoj pravnoj tradiciji opće dobro *res extra commercium*.⁷ U pravilu se radilo o stečajnim dužnicima čija je osnovna gospodarska djelatnost brodogradnja u lukama posebne namjene – brodogradilišnim lukama (brodogradilišta).⁸

⁴ **Jakša Barbić**, Preustroj dužnika u stečaju, *Zbornik radova Reforma dužnika u stečaju u: Reforma ovršnog i stečajnog prava*, Organizator, Zagreb, 1999., str. 236.

⁵ Narodne novine broj 44/96, 29/99, 129/00, 123/03, 82/06, 116/10, 25/12, 133/12 (u nastavku SZ/96).

⁶ Narodne novine broj 108/12, 144/12, 81/13, 112/13.

⁷ Pomorsko dobro čine unutarnje morske vode i teritorijalno more, njihovo dno i podzemlje te dio kopna po svojoj prirodi namijenjen općoj upotrebi ili je proglašen takvim, kao i sve što je s tim dijelom kopna trajno (a ne privremeno) spojeno na površini ili ispod nje. Dobro je od interesa za Republiku Hrvatsku, ima njezinu osobitu zaštitu, a upotrebljava se na način propisan zakonom. Opća upotreba znači da svatko ima pravo služiti se njime sukladno njegovoj prirodi i namjeni. Za posebnu upotrebu ili gospodarsko korištenje dijela pomorskog dobra može se dati koncesija ili koncesijsko odobrenje. Pomorskim dobrom upravlja, brine se za njegovu zaštitu i za njega odgovara Republika Hrvatska neposredno ili putem JP(R)LS. Vidjeti u **PRAVNI LEKSIKON**, grupa autora, *Leksikografski zavod Miroslav Krleža*, Zagreb, 2007., str. 1120.

⁸ Široj javnosti poznati su stečajni postupci nad: 1.) Brodogradilište Viktor Lenac d.d. u stečaju, Rijeka; Lučica d.d. u stečaju, Sumartin (Brač); Inkobrod d.d. u stečaju, Grad Korčula; Nauta Lamjana d.d. u stečaju Kali (Murter) iz brodogradnje, 2.) Turističko Opatija d.d., u stečaju, Opatija i Brodokomerc d.d., Rijeka iz turizma, 3.) Jadran ribolov d.d. u stečaju, Split iz trgovine (ulov i prerada ribe) itd.

Okolnost obavljanja gospodarske (brodograđevne) djelatnosti na pomorskom dobru predstavljala je ozbiljan problem za stečajnog dužnika i njegove vjerovnike iz više razloga, od kojih su tri najvažnija:

- 1.) identifikacija stečajne mase;
- 2.) razvoj stečajnog postupka;
- 3.) namirenje vjerovnika.

3.1. Identifikacija stečajne mase

Stečajna masa pravne osobe obuhvaća cjelokupnu imovinu dužnika u vrijeme otvaranja stečajnog postupka te imovina koju on stekne tijekom stečajnog postupka (čl. 67. st. 1. SZ/96). Ona služi namirenju troškova stečajnog postupka te tražbina stečajnog dužnika, odnosno tražbine čije je namirenje osigurano pravima na imovini dužnika (čl. 67. st. 2. SZ/96).⁹ Stečajnu masu u faktičnom smislu čini sve ono što se zatekne kod dužnika u vrijeme otvaranja stečajnog postupka ili kasnije dođe u faktičnu vlast stečajnog upravitelja, a stečajna masa u pravnom značenju čini onu stečajnu masu koja se treba dobiti kada iz nje budu izlučene stvari i prava koja u nju ne spadaju.¹⁰

Vrlo je važno naglasiti da otvaranjem stečajnog postupka dužnik nije izgubio svojstvo pravne osobe, već se tvrtki pravne osobe trgovačkog društva dodaje oznaka "u stečaju", pa je riječ o istoj pravnoj osobi, a ne o njezinu pravnom slijedniku.¹¹ Stečajni dužnik, dioničko društvo, prestaje postojati tek brisanjem iz registra trgovačkog suda kada se u potpunosti gase i članska prava koja miruju za vrijeme stečajnog postupka.

⁹ U stečajnom postupku javljaju se četiri (4) skupine vjerovnika: 1.) izlučni vjerovnici, 2.) različni vjerovnici, 3.) stečajni vjerovnici te 4.) vjerovnici stečajne mase. Izlučnih vjerovnika stečaj se u pravilu ne tiče jer svoje pravo vlasništva ostvaruju izvan stečajne mase, a različni (založni) vjerovnici su osobe koje na pojedinom predmetu stečajne mase imaju različno (založno) pravo. Stečajni vjerovnici su najbrojniji jer su to osobni vjerovnici stečajnog dužnika koji prama stečajnom dužniku imaju tražbinu u vrijeme otvaranja stečajnog postupka. Vjerovnici stečajne mase su troškovi stečajnog postupka i ostale obveze stečajne mase.

¹⁰ **Andrija Eraković**, *Stečajni zakon s komentarom i primjerima*, RRIF plus, Pravna biblioteka, Zagreb, 1997., str. 62.

¹¹ Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (u nastavku VTS RH), Pž-5406/13 od 20. rujna 2013. godine. No, dodatna oznaka "u stečaju" u našim okolnostima predstavlja stigmatu na dužniku s kojim nije preporučljivo poslovati.

Pod pretpostavkom da je dužnik pravovremeno pokrenuo stečajni postupak,¹² stečajnu masu stečajnog dužnika koji je brodogradilište čine: 1.) pokretne stvari, 2.) novac te 3.) prava.

Dužnik može slobodno raspolagati jedino s pokretninama koje se nalaze na pomorskom dobru i u njegovom su vlasništvu jer su zemljište i objekti sagrađeni na zemljištu u brodogradilištima u cijelosti i *ex lege* pomorsko dobro sukladno Zakonu o pomorskom dobru i morskim lukama¹³ te drugim povijesnim izvorima našeg prava vezanog za pomorsko dobro: 1.) Austrijski građanski zakonik iz 1811. godine, 2.) Uredba sa zakonskom snagom o pomorskom javnom dobru iz 1939. godine, 3.) Osnovi zakon o iskorištavanju luka i pristaništa iz 1961. godine, 4.) Zakon o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima iz 1974. godine, 5.) Pomorski zakonik Republike Hrvatske iz 1994. godine te 6.) Zakon o morskim lukama iz 1995. godine.¹⁴

Ako je cilj stečajnog postupka likvidacija dužnika, pokretnine se unovčuju jer više nisu potrebne u poslovanju, a novčana sredstva dijele vjerovnicima. Ako je cilj stečajnog postupka nastavak poslovanja, pokretne stvari se ne unovčuju ako su potrebne za obavljanje djelatnosti.

Prava stečajnog dužnika na pomorskom dobru, kao treći oblik imovine stečajnog dužnika, pored pokretnina i novca svode se na: 1.) koncesiju te 2.) stečena prava koja proizlaze iz ulaganja u pomorsko dobro.

3.1.1. *Koncesija na pomorskom dobru*

Pomorsko dobro može se koristiti isključivo na temelju koncesije i ima određenu imovinskopravnu vrijednost. Ona je pravo kojim se dio pomorskog dobra djelomično ili potpuno isključuje iz opće upotrebe i daje na posebnu upotrebu ili gospodarsko korištenje pravnim osobama i fizičkim osobama registriranim za obavljanje obrta (čl. 16. ZPDML). Koncesija je pravo obveznopravne, a ne stvarnopravne naravi i upisuje se u zemljišno-knjižnom ulošku za određenu nekretninu u teretovnici, kao teret nekretnine.¹⁵

¹² Stečaj se pokreće prijedlogom ovlaštene osobe (dužnika ili vjerovnika), a otvara rješenjem trgovačkog suda te se oni vremenski ne podudaraju. Između prijedloga i rješenja o otvaranju stečajnog postupka uobičajeno je razdoblje od nekoliko mjeseci, posebno ako je stečaj inicirao vjerovnik pa sud određuje prethodni postupak u kojem se utvrđuju uvjeti za otvaranje stečajnog postupka.

¹³ Narodne novine broj 158/03, 100/04, 141/06, 38/09, 123/11 (u nastavku ZPDML).

¹⁴ **Dragan Bolanča**, *Pravni status morskih luka kao pomorskog dobra u Republici Hrvatskoj*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2003., str. 13.

¹⁵ **Snježana Frković**, Stečena prava na pomorskom dobru, *Zbornik radova Nekretnine kao objekti imovinskih prava*, Narodne novine, Zagreb, lipanj 2004., str. 142.

Otvaranje stečajnog postupka nad ovlaštenikom koncesije (*koncesionarom*) nije razlog za oduzimanje koncesije (čl. 30. ZPDML), a niti za prestanak koncesije (čl. 31. ZPDML). Prava i obveze na temelju koncesije traju sukladno sklopljenom ugovoru o koncesiji (čl. 16. ZPDML). Ako davatelj koncesije (*koncedent*), zbog činjenice da je nad ovlaštenikom koncesije otvoren stečajni postupak, opozove u cijelosti ili djelomično koncesiju, ovlaštenik ima pravo na naknadu troškova.¹⁶ Pravo na naknadu postoji samo u slučaju ako je ovlaštenik na osnovi ugovora o koncesiji izgradio građevinu koja je pripadnost pomorskog dobra. Visina naknade određuje se u razmjeru prema vremenu za koje je ovlaštenik prikraćen u korištenju koncesije, a ona ne može premašiti vrijednost građevine u trenutku opoziva, umanjenu za iznos amortizacije. Ako se koncesija samo djelomično opozove, ovlaštenik koncesije ima pravo da je se odrekne u cijelosti, a odreknuće će izjaviti davatelju koncesije u roku od 30 dana od dana kada je primio izjavu davatelja o djelomičnom opozivu (čl. 29. ZPDML).

Zalog, prijenos ili davanje dijela koncesije u potkoncesiju su dopušteni, pod uvjetom da se dobije suglasnost davatelja koncesije (čl. 34. i 35. ZPDML).¹⁷ Dakle, i za jedan i za drugi i za treći pravni posao suglasnost davatelja koncesije je *conditio sine qua non*. Je li ZPDML i suviše strog prema stečajnom dužniku, osobito u odnosu na nemogućnost prijenosa koncesije na treću zainteresiranu osobu? Naime, treći koji bi bili voljni kupiti određene dijelove imovine stečajnog dužnika vezane uz koncesiju, teško da bi bez prijenosa koncesije bili spremni to učiniti.¹⁸ Međutim, korištenje dijela pomorskog dobra s osnove ugovora o zakupu *supsidijarne* je prirode i proizlazi iz ovlaštenikova prava na koncesiju pa iz tog razloga za sklapanje ugovora o zakupu s trećom osobom ovlašteniku koncesije nije potrebna suglasnost davatelja koncesije, jer se takav ugovor ne smatra njenim prijenosom.¹⁹

¹⁶ Opoziv koncesije zahtijeva interes Republike Hrvatske koji utvrđuje Hrvatski sabor.

¹⁷ U Narodnim novinama broj 131/10 od 24.11.2010. objavljena je Odluka Vlade Republike o koncesiji pomorskog dobra u svrhu gospodarskog korištenja luke posebne namjene – Brodograđilište Uljanik. U čl. VII. Odluke naglašava se da je ovlaštenik koncesije dužan gospodarski koristiti postojeću i izgrađenu luku u skladu s hrvatskim zakonima i podzakonskim aktima, te je dužan za svaku eventualnu gradnju ili rekonstrukciju na lučkom području u redovitoj proceduri ishoditi suglasnost davatelja koncesije te lokacijsku i građevinsku dozvolu; ovlaštenik koncesije se ovlašćuje, protekom roka od 60 dana od dana zaključenja ugovora, zaključiti ugovore o potkoncesiji s vezanim društvima koja posluju u luci i iste dostaviti davatelju koncesije. **Međutim, izrijekom se ne određuje da je uz dostavu ugovora o potkoncesiji s vezanim društvima za valjanost ugovora potrebna i suglasnost davatelja koncesije?!**

¹⁸ **Mihajlo Dika**, Pomorsko dobro i prisilno ostvarivanje potraživanja vjerovnika, *Zbornik radova Pomorsko dobro, Društveni aspekti upotrebe i korištenja*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 1996., str. 48.

¹⁹ **Kristina Sagarić**, Pomorsko dobro, *Priručnik za polaznike/ce*, Pravosudna akademija, Zagreb, kolovoz 2015., str. 45.

3.1.2. Stečena prava koja proizlaze iz ulaganja u objekte na pomorskom dobru

Od Austrijskog građanskog zakonika iz 1911. godine pa do današnjeg ZPD-ML-a iz 2003. godine, niz je različitih pravnih propisa gotovo identično uređivalo načela na kojima se temeljio pravni režim pomorskog dobra, a to su: načelo zabrane stjecanja vlasništva i načelo jedinstva zemljišta i zgrada.²⁰

3.1.2.1. Razdoblje prije Ustava Republike Hrvatske

Ipak, prije i nakon drugog svjetskog rata na pomorskom dobru gradili su se gospodarski i drugi objekti i time stjecala određena prava na njima.²¹ Velika većina građevina sagrađena je u režimu društvenog vlasništva temeljem različitih pravnih osnova.²² Osnovni pravni izvori bili su Ustav FNRJ iz 1946. godine koji uvodi pojam "općenarodne imovine", dok Ustav SFRJ iz 1963. govori o "društvenom vlasništvu". Prema Ustavu iz 1974. godine većina stvari nalazila se u tzv. "društvenom vlasništvu" (pa tako i pomorsko dobro!), dok je stvarnopravnom (vlasničkopravnom) režimu bila namijenjena samo sporedna uloga, pa se on tretirao gotovo kao iznimka.²³

U prijelaznim i završnim odredbama Zakona o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima iz 1974. godine (čl. 88. st. 1.) piše: "Ako na dan stupanja na snagu ovoga Zakona na pomorskom dobru postoji pravo vlasništva ili drugo stvarno pravo osobe, osim prava korištenja, koja je to pravo stekla na osnovu valjanog naslova i načina stjecanja toga prava, općinski javni pravobranilac će na prijedlog ovlaštenog općinskog organa, nakon uspostavljanja katastra pomorskog dobra, pokrenuti postupak za eksproprijaciju određenog objekta ili prava na pomorskom dobru".

Stoga, za pravilnu prosudbu o pravima društvenih poduzeća odnosno njihovih pravnih slijednika na pomorskom dobru iz režima društvenog vlasništva potrebno je:

- 1.) priznati činjenicu da u bivšem pravnom sustavu u režimu društvenog vlasništva nije bilo prihvaćeno pravno načelo jedinstva nekretnine, ali

²⁰ **Dragan Bolanča**, Stvarna prava na pomorskom dobru (bitne novine hrvatskog pomorskog zakonodavstva), PPP god. 54 (2015), 169, str. 327–358.

²¹ **Ante Vuković**, Stvarna prava na pomorskom dobru, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 46, 2/2009., str. 373–389.

²² **Snježana Frković**, op. cit., str. 154.

²³ **Velimir Filipović**, Stvarna prava na pomorskom dobru, *Zbornik radova Pomorsko dobro, Društveni aspekti upotrebe i korištenja*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 1996., str. 36.

je moglo postojati pravo vlasništva ili drugo stvarno pravo na objektu izgrađenom na pomorskom dobru;

- 2.) napraviti *distinkciju* između pojmova “pravo korištenja” te “pravo na korištenje”. U prvom slučaju radi se o pravu koje nije vremenski ograničeno, dok se u drugom slučaju radi o pravu koje jest vremenski ograničeno. Drugim riječima, pravo korištenja značilo je pravo vlasništva, a pravo na korištenje značilo je davanje na korištenje pomorskog dobra društvenom poduzeću temeljem odluke o davanju pomorskog dobra na korištenje i ugovora o korištenju pomorskog dobra, ali na određeno vrijeme;
- 3.) vrlo pažljivo pratiti redoslijed pravnih propisa koji su regulirali materiju pomorskog dobra i na temelju povijesnog pregleda *legislative* donositi zaključke.

3.1.2.2. Razdoblje nakon Ustava Republike Hrvatske

Ustav Republike Hrvatske od 22. prosinca 1990. godine ukinuo je društveno vlasništvo. Zakon o pretvorbi društvenih poduzeća iz 1991. godine,²⁴ uređivao je kao *lex generalis* pretvorbu poduzeća s društvenim kapitalom u poduzeće kojemu je određen vlasnik. Izgrađeni objekti na pomorskom dobru u lukama posebne namjene procijenjeni su kao ulaganje (čl. 2. ZPDP). Zakon o morskim lukama iz 1995. godine kao *lex specialis* regulirao je pretvorbu isključivo društvenog poduzeća luka u javnim lukama. Nakon pretvorbe provedena je i privatizacija pretvorenih poduzeća. Prema čl. 1., st. 2. Zakona o privatizaciji²⁵, privatizacija u smislu ovoga Zakona znači prodaju dionica, udjela, stvari i prava, te prijenos bez naplate dionica i udjela fizičkim i pravnim osobama određenim ovim Zakonom. Rješenje Hrvatskog fonda za privatizaciju o utvrđenju nekretnina koje su procijenjene u vrijednost društvenog kapitala nije upravni akt, već uvjerenje.

Pitanje stečenih prava i načina stjecanja na pomorskom dobru regulirao je u prijelaznim i završnim odredbama (čl. 1038. st. 1.) Pomorski zakonik iz 1994. godine²⁶. Ako je nakon stupanja na snagu Zakona o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima iz 1974. godine postojalo pravo vlasništva ili drugo stvarno pravo na pomorskom dobru osobe koja je to pravo stekla na osnovu valjanog naslova i načina stjecanja, a to pravo postoji i na dan stupanja na snagu ovog Zakonika (stupio na snagu 22. ožujka 1994. godine), javni pravobranitelj će pokrenuti postupak izvlaštenja vlasništva na određenom objektu.

²⁴ Narodne novine broj 19/91, 83/92, 84/92, 94/93, 2/94, 9/95, 21/96, 118/99 (u nastavku ZPDP).

²⁵ Narodne novine broj 21/96, 71/97, 16/98, 73/00.

²⁶ Narodne novine broj 17/94, 74/94, 43/96 (u nastavku PZ).

Pozivajući se upravo na čl. 1038., st. 1. PZ-a, sud je riješio spor između tužitelja Trgovačko Opatija d.d. u stečaju, Opatija i tuženika Brodokomerc d.d. u stečaju, Rijeka radi predaje u posjed. Predmet spora je zahtjev tužitelja kao vlasnika spornih nekretnina – objekta, na predaju mu tog objekta u posjed od strane tuženika, koji ga drži u posjedu i odbija ga predati tužitelju. Drugostupanjski sud prihvaća stajalište prvostupanjskog suda izraženo u pravcu da su zgrade i građevine izgrađene na pomorskom dobru pripadnost pomorskog dobra, ali s obzirom na način i vrijeme stjecanja vlasništva od strane tužitelja i njegovih pravnih prednika, predmetni slučaj prosuđuje kroz odredbu čl. 1038. st. 1. PZ-a. Tuženik u reviziji postavlja pitanje je li pravno moguće različiti stvarno-pravni status objekta od onog koje ima zemljište na kojem je objekt sagrađen, ako zemljište na kojem je objekt izgrađen ima status pomorskog dobra te se poziva na odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske (u nastavku VS RH) br. Gzz-131/03-2 od 2. srpnja 2003. godine.²⁷ VS RH presudom br. Revt 117/2009-2 od 12. siječnja 2010. godine odbija reviziju tuženika kao neosnovanu ističući da odredba čl. 1038. PZ-a predstavlja iznimku glede stvarnopravnog statusa objekta izgrađenog na pomorskom dobru, dok se ne završi postupak izvlaštenja prijepornog objekta. Ova odredba predstavlja i iznimku u odnosu na Republiku Hrvatsku jer upisanom vlasniku, sve dok je takav upis postojeći, daje pravo koje mu kao vlasniku pripada dok se ne provede postupak izvlaštenja. Dakle, tužitelj kao upisani vlasnik ima u odnosu na tuženika koji je samo posjednik, a jer tuženik ničim nije dokazao da je imao pravo na posjed, pravo tražiti od tuženika predaju u posjed. Da li će tužitelj zadržati vlasništvo prijepornog objekta i je li njegov naslov stečenja vlasništva valjan, kao i sam način stjecanja, stvar je odnosa tužitelja i Republike Hrvatske, a ne tužitelja i tuženika. To znači da na objektu sagrađenom na pomorskom dobru može postojati pravo vlasništva koje je postojalo u vrijeme stupanja na snagu PZ-a ili je nastalo pretvorbom nekog drugog stvarnog prava (prava upravljanja, korištenja i raspolaganja) sve do izvlaštenja, u smislu odredaba članka 1038. stavka 1. PZ-a.²⁸ Nakon izvlaštenja bivši vlasnik stječe pravo koristiti objekt na osnovu koncesije bez plaćanja naknade za razdoblje dok iznos utvrđene naknade za koncesiju za korištenje pomorskog dobra ne dosegne iznos naknade za oduzeto vlasništvo na objektu.

Nadalje, u svezi s prijelaznim i završnim odredbama PZ-a je i odluka VS RH br. Revt 73/09 od 2. ožujka 2010. godine. Radi se o parnici koju je pokrenuo

²⁷ O ovoj odluci VS RH pisao je i ovaj časopis. Vidi opširnije **Vesna Skorupan Wolff**, Odluke domaćih sudova. Građevine izgrađene na pomorskom dobru, PPP god. 46 (2007), 161, 314–316.

²⁸ **Ivan Kaladić**, Odlučivanje o zahtjevu za predaju objekta u posjed izgrađenog na pomorskom dobru – primjenom članka 1038. stavak 1. prije važećeg Pomorskog zakonika, *Informator*, br. 6320 od 1.10.2014., Zagreb, str. 8.

tužitelj VINC-MORNAR d.o.o., Makarska (kao pravni slijednik MORNAR d.d., Makarska nad kojim je uspješno proveden stečajni postupak kroz stečajni plan) protiv tuženika Republike Hrvatske, od koje zahtijeva naknadu vrijednosti uloženi u uređenje pomorskog dobra (spilje GROTTA) koje mu je bilo dodijeljeno na korištenje. Tuženik se tome protivio navodeći pritom i čl. 1039. PZ-a. Trgovački sud u Splitu je usvojio tužbeni zahtjev, dok je VTS RH presudom br. XLIII Pž-1558/08-5 od 25. studenoga 2008. godine preinačio presudu prvostupanjskog suda smatrajući, između ostalog, da Republika Hrvatska prema odredbi čl. 210. Zakona o obveznim odnosima²⁹ nije obvezna vratiti tužiteljevu imovinu jer ista nije prešla u njezinu imovinu. U svojoj odluci VS RH Revt 73/09 od 2. ožujka 2010. godine ističe sljedeće: 1.) domašaj odredbe čl. 210. ZOO-a je takav da se pojam imovine treba tumačiti u svjetlu obveznog prava i da se pojmom imovine ne smatra samo pravo vlasništva i druga stvarna prava već i svaka moguća korist ili mogućnost povećanja imovine ili prava jedne osobe te 2.) pomorsko dobro daje se na korištenje na temelju koncesije za naknadu, a takva naknada predstavlja korist koju ostvaruje Republika Hrvatska. Nakon toga, drugostupanjski je sud potvrdio presudu prvostupanjskog suda kojem je prihvaćen tužbeni zahtjev, jer tužitelju kao pravnom slijedniku društva koje je ulagalo u pomorsko dobro i koje mu je bilo dodijeljeno na koncesiju, ima pravo na naknadu vrijednosti koju je tuženik ostvario, zahvaljujući činjenici što je tužiteljev prednik izvršio ulaganja na pomorskom dobru i time povećao vrijednost nekretnine. Koncesionar te nekretnine koja je pomorsko dobro, sada je treća osoba (presuda VTS RH br. 43. Pž-2857/10-7 od 10. studenoga 2010. godine).

U čl. 118. ZPDML-a govori se samo o postojećim građevinama izgrađenim ili stečenim na valjanom pravnom osnovu koje se koriste za stanovanje.

Dakle, u ZPDP-u izgrađeni objekti na pomorskom dobru u lukama posebne namjene procijenjeni su kao ulaganja na pomorskom dobru u aktivni poduzeća, dok PZ/94 bivšem vlasniku izvlaštenog objekta na pomorskom dobru osigurava koncesiju bez plaćanja naknade, a nakon izvlaštenja.

Konačno, u razmatranju stečenih prava koja proizlaze iz ulaganja na pomorskom dobru svakako treba uzeti u obzir i odredbe čl. 49. st. 1., 2. i 4. Ustava Republike Hrvatske³⁰ kojima se jamči da se prava stečena ulaganjem kapitala ne mogu umanjiti zakonom niti drugim pravnim aktom. To je, u biti, zabrana državi da zahvati "u pravo vlasništva, da pokušaji novih nacionalizacija ne bi mogli

²⁹ Narodne novine broj 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01 (u nastavku ZOO).

³⁰ Narodne novine broj 85/10 (pročišćeni tekst).

biti provedeni na ustavni način.³¹ Odredbom čl. 52. st. 2. našeg Ustava jamči se pravo na naknadu ovlaštenicima prava i vlasnicima na dobrima od interesa za Republiku Hrvatsku za ograničenja kojima su podvrgnuti. Pravom na naknadu uspostavlja se imovinska ravnoteža koja bi inače bila narušena.³²

Upravo zbog prava na naknadu izuzetno su važne odredbe Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima³³ te Zakona o obveznim odnosima³⁴. Prvi Zakon određuje da je pravo upravljanja, odnosno korištenja i raspolaganja na stvarima u društvenom vlasništvu postalo pretvorbom nositelja toga prava – pravo vlasništva one osobe koja je pretvorbom postala sveopći pravni slijednik dotadašnjeg nositelja prava upravljanja, odnosno korištenja i raspolaganja na toj stvari, ako je stvar sposobna biti predmetom prava vlasništva, osim ako posebnim zakonom nije drugačije određeno (čl. 360. st. 1.), dok drugi Zakon određuje stjecanje bez osnove (čl. 1111. st. 1.).

3.2. Razvoj stečajnog postupka

Način raspolaganja stečajnom masom temeljno je pravo vjerovnika, koji pak svoju odluku izvode iz izvješća stečajnog upravitelja o gospodarskom položaju dužnika i njegovim uzrocima (čl. 155. SZ/96). Moguća su dva scenarija: 1.) neodgodivo unovčenje cjelokupne imovine ili 2.) provedba stečajnog (sanacijskog) plana.

3.2.1. Likvidacijski stečajni postupak

U prvom scenariju, koji je zapravo likvidacijski stečajni postupak, unovčuje se cjelokupna imovina stečajnog dužnika. U takvim okolnostima stečajni dužnik nema interes nastaviti bilo kakvo poslovanje na pomorskom dobru temeljeno na koncesiji, a niti ima pravo na prijenos koncesije na treću osobu, koja bi umjesto njega nastavila djelatnost. Postoje, znači, svi razlozi za prestanak koncesije. Stoga je visinu ulaganja na pomorskom dobru potrebno, već prilikom otvaranja stečajnog postupka, procijeniti po ovlaštenom sudskom vještaku. Tržišnu vrijednost potrebno je, smatramo, utvrditi čak i u situacijama kada su ulaganja amortizirana u poslovnim knjigama. Nalaz i mišljenje vještaka trebala bi obvezivati i

³¹ **Jadranko Crnić**, Ograničenje odnosno prestanak prava vlasništva izvlaštenjem, *Zbornik radova Nekretnine kao objekti imovinskih prava*, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 9.

³² **Nikola Gavella**, *Stvarno pravo*, Informator, Zagreb, 1998., str. 59.

³³ Narodne novine broj 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12.

³⁴ Narodne novine broj 35/05, 41/08, 125/11, 78/15.

Republika Hrvatska na način da isplati procijenjenu vrijednost ulaganja stečajnom dužniku, pod uvjetom da stečajni dužnik nije iskoristio pravo korištenja pomorskog dobra bez naknade kao kompenzacijsku mjeru. Vođenje sporova oko prava na naknadu za ulaganja, kao *alternativa* priznavanju ulaganja iz vještva, nije u skladu s osnovnim načelima stečajnopravne procedure koja zahtijevaju hitnost i ekonomičnost u rješavanju spornih situacija. Bilo kakvo odugovlačenje s rješavanjem sporova znači dugotrajnost stečajnog postupka i njegove više troškove.

3.2.2. Sanacijski plan (preustroj)

Drugi scenarij je provedba sanacijskog plana. Nakon otvaranja stečajnog postupka dopušteno je izraditi stečajni plan u kojem se može odstupiti od zakonskih odredbi o unovčenju i raspodjeli stečajne mase. Preustroj je, kolokvijalno "popravni ispit" za stečajnog dužnika koji u redovitom tijeku poslovanja nije mogao ukloniti insolventnost i/ili prezaduženost. On se provodi unutar već otvorenog stečajnog postupka, a na temelju *sanacijskog plana* kojim se dužniku ostavlja sva ili dio njegove imovine radi njegova nastavka poslovanja. Sanacijski plan je u *meritumu* nagodba, dakle uzajamno popuštanje u pravima i obvezama između stečajnog dužnika i njegovih vjerovnika koju potvrđuje stečajni sudac. Najbitniji elementi svakog preustroja su:

- 1.) izraz volje (pristanak) sudionika u postupku o tome kako će planom izmijeniti pravni položaj dužnika i drugih sudionika u postupku; te
- 2.) procjena o ekonomskoj održivosti plana s kojim bi u budućnosti dužnik mogao nesmetano namirivati preuzete i nove obveze.

Izmijenjeni položaj dužnika i drugih sudionika u postupku sadržan je u provedbenoj osnovi plana, a financijsko restrukturiranje, kao najznačajnija mjera preustroja dužnika u dužem razdoblju, temelji se na produbljenim *feasibility* studijama.

Za dužnika koji obavlja gospodarski djelatnost na pomorskom dobru, a pravo vrijeme je pokrenuo stečajni postupak, sanacijski plan je vrlo koristan instrument kojim rješava dvije "kritične točke" u poslovanju:

- 1.) zadržavanje koncesije; te
- 2.) konačno uređenje stečenih prava.

Studija slučaja – stečajni postupak nad stečajnim dužnikom Brodogradilište Viktor Lenac d.d. u stečaju, Rijeka

U časopisu PPP objavljen je rad pod naslovom: "Zaštita pomorskog dobra u Republici Hrvatskoj"³⁵ u kojem je vrlo detaljno prikazan pravorijek Trgovačkog suda u Rijeci br. P-643/04 od 27. lipnja 2005. godine kojim su razriješeni (ne)vlastnički odnosi u luci posebne namjene – brodogradilištu "Brodogradilište Viktor Lenac" d.d. u stečaju, Rijeka (pravomoćnom sudskom presudom utvrđeno je pomorsko dobro), kao i pravorijek VTS RH br. Pž-2594/07 od 19. lipnja 2007. godine kojim je razriješena sudbina razlučnih prava na narečenoj luci posebne namjene.

Ono na što se ovaj rad želi osvrnuti, a nije zahvaćeno citiranim radom, nekoliko je zaključaka bitnih za tijek stečajnog postupka.

Prvi zaključak vezan je za ulaganja na pomorskom dobru koje je ovaj stečajni dužnik očigledno vodio u poslovnim knjigama kao ekonomsku veličinu.

Drugostupanjski sud u dijelu obrazloženja odluke koji se tiče ovog problema ističe: "Procijenjena vrijednost ulaganja je ekonomska kategorija, te ne predstavlja stvar na kojoj se mogu zasnivati stvarna prava. Ta kategorija može biti podloga za eventualno obvezno pravni zahtjev stečajnog dužnika, i to tek kada u tom smislu bude donijeta odgovarajuća pravna regulativa, koja za sada ne postoji."

Ulaganje na tuđoj imovini jest računovodstveno-ekonomski pojam. Ono se vodi u aktivi društva kao njegova imovina. U ekonomskoj literaturi se navodi: "Ulaganja u adaptaciju na tuđoj imovini mogu se priznati kao tekući troškovi ako nisu značajnija stavka. Međutim, ako se radi o značajnijim ulaganjima koja će donositi buduće koristi, ta ulaganja na tuđoj imovini mogu se priznati kao nematerijalna imovina u obliku *prava korištenja* (naglasio A.V)."³⁶ Daljnja računovodstveno-ekonomska karakteristika ulaganja na tuđoj imovini je mogućnost njegove amortizacije, čime se izravno utječe na poslovni rezultat odnosno na osnovicu za plaćanje poreza na dobit.

Pravno je pitanje kada dospijeva obveza Republike Hrvatske prema koncesionaru za njegova ulaganja na pomorskom dobru? Smatramo da ta obveza

³⁵ **Vinko Hlača, Jakob Nakić**, Zaštita pomorskog dobra u Republici Hrvatskoj, PPP god. 49 (2010), 164, str. 493–529.

³⁶ **Vinko Belak**, *Profesionalno računovodstvo, prema MSFI i hrvatskim poreznim propisima*, Zgombić & Partneri – nakladništvo i informatika, Zagreb, 2006., str. 153.

nastaje u trenutku kada je koncesija prestala.³⁷ To je obveznopравни zahtjev koji je već uređen Zakonom o obveznim odnosima u dijelu koji se odnosi na “stjecanje bez osnove” (čl. 1111.).

Drugi zaključak tiče se rada sudova.

- a) Stečajni postupak otvoren je rješenjem Trgovačkog suda u Rijeci br. VII St-183/03 od 8. prosinca 2003. godine i to rješenje je objavljeno u Narodnim novinama br. 200/03 od 23. prosinca 2003. godine, a zaključen je odmah nakon što je stečajni sudac potvrdio stečajni plan, o čemu je donio rješenje od 29. siječnja 2008. godine. Dakle, stečajni postupak je trajao nešto više od 4 godine, što se može ocijeniti kao prosječno trajanje stečajnih postupaka u Republici Hrvatskoj, s napomenom da su poslovi oko stečajnog plana objektivno tražili dodatno vrijeme;
- b) za temu ovog rada važna je i brzina kojom je drugostupanjski sud donio odluku koja je bila od odlučujućeg značaja za tijek stečajnog postupka. Naime, nakon uvida na stranice VTS RH, zaključuje se da je ovaj Sud zaprimio žalbu 20. travnja 2007. godine; da je 23. travnja 2007. godine predmet dodijeljen sucu; da je 19. lipnja 2007. godine sudac počeo s radom na predmetu, i konačno, da je odluka suca otpremljena 20. lipnja 2007. godine. Dakle, od zaprimanja žalbe do otpreme odluke prošla su samo 2 mjeseca, što se može smatrati vrlo učinkovitim radom suda.

Treći zaključak tiče se učinaka otvaranja stečajnog postupka na rješavanje problematike prava na pomorskom dobru.

Stečaj je bio okidač za utvrđenje da je luka posebne namjene – brodogradilišna luka – u cijelosti pomorsko dobro nad kojim vlast ima Republike Hrvatska. U okviru stečajnog postupka razriješana su i vrlo problematična razlučna (založna) prava vjerovnika upisana na imovini stečajnog dužnika na način da ona ne postoje. Nadalje, otvaranje i provođenje stečajnog postupka niti na koji način nije utjecalo na Ugovor o koncesiji pomorskog dobra u svrhu gospodarskog korištenja za stečajnog dužnika kao ovlaštenika koncesije iz 1999. godine. Konačno, sudskom potvrdom stečajnog plana dužnik se namirenjem stečajnih vjerovnika u skladu s provedbenom osnovom oslobađa svojih preostalih obveza prema tim vjerovnicima (čl. 223. SZ/96).

³⁷ Prema čl. 31. ZPDML-a, koncesija prestaje: 1.) istekom vremena za koje je dana, 2.) odreknućem ovlaštenika koncesije prije isteka vremena određenog u odluci o koncesiji, 3.) smrću ovlaštenika, odnosno prestankom pravne osobe ako nasljednici, odnosno pravni slijednici ne zatraže pravodobno potvrdu koncesije, 4.) oduzimanjem koncesije od davatelja, 5.) sporazumnim raskidom ugovora o koncesiji. Odluku o prestanku koncesije donosi davatelj koncesije.

Četvrti zaključak je u svezi s ulogom države u postupku. Je li bilo pomoći od strane države, koja pomoć se može naznačiti kao državna potpora?

Prije otvaranja stečajnog postupka država je kroz jamstva privatiziranom brodogradilištu dala državna jamstva za određene investicijske projekte koji su bili pogrešni.³⁸ Takve mjere tada se nisu smatrale mjerama državnih potpora, iako to objektivno jesu bile, jer je država intervenirala selektivno u privatni sektor. Ipak, spašavanje stečajnog dužnika Brodogradilište Viktor Lenac d.d. u stečaju, Rijeka nesporno je bio nacionalni (državni) interes jer se radilo o gospodarskoj djelatnosti brodogradnje i remonta brodova koja uz sebe na izravan ili neizravan način veže veliki broj drugih djelatnosti, ali i veliki broj radnika. To je, izvan svake sumnje, bilo političko okruženje, a putem stečajnog (sanacijskog) plana pronađen je i pravni okvir. Politički i pravni okvir značajno su utjecali i na odluke iz područja ekonomije koje se svode na pitanje (ne) rentabilnosti ove gospodarske grane i ovog gospodarskog subjekta. Vjerovnici, među kojima je bila i država za data jamstva, odlučili su dužniku dati još jednu šansu (*second chance*), a događaji koji su uslijedili nakon zaključenja stečajnog postupka dokazuju da 2007. godine nisu donijeli pogrešnu odluku.

3.3. Namirenje vjerovnika

Svjetska banka usvojila je osnovne kriterije za uspješnost stečajnog postupka: 1.) očekivana stopa povrata (*recovery rate*), 2.) duljina trajanja (*time*) te 3.) troškovi postupka (*cost*).³⁹ Svi navedeni kriteriji su međusobno povezani. Ipak, najvažnije pitanje je koliko će pojedini vjerovnici dobiti u pojedinom stečajnom postupku.

U promatranom slučaju Brodogradilište Viktor Lenac d.d. u stečaju, Rijeka namirenje vjerovnika kroz novčane isplate nije bilo od presudne važnosti. Vjerovnici su se prihvaćanjem sanacijskog plana odrekli dijela svojih potraživanja vjerujući da će buduće koristi iz nastavka obavljanja djelatnosti na pomorskom dobru amortizirati negativne učinke stečaja.

³⁸ Vlada je odlučila dati državno jamstvo u korist Raiffeisenbank Austria Zagreb za praćenje financiranja gradnje platforme Marica u Brodogradilištu Viktor Lenac u iznosu od USD 2,3 mln, uvećano za ugovorene kamate i troškove. Jamstvo je pruženo za izdavanje garancije za povrat avansa naručitelju platforme INAGIP Zagreb u iznosu od USD 940 tisuća. Također jamstvo je dano za izdavanje garancije za zadržane troškove u iznosu od USD 470 tisuća, uvećano za ugovorene kamate i troškove i jamstvo za izdavanje garancije za dobro izvršenje posla u iznosu od USD 940 tisuća. Tako **Priopćenje sa zatvorene sjednice Vlade Republike Hrvatske 8.4.2003.**, dostupno na mrežnim stranicama: <https://vlada.gov.hr/38-sjednica-vlade-republike-hrvatske/385> (posjet 1. prosinca 2015.).

³⁹ *World Bank, Doing Business*, dostupno na mrežnim stranicama: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/croatia#resolving-insolvency> (posjet 15. studenoga 2015.).

S druge strane, u likvidacijskom stečajnom postupku namirenje vjerovnika kroz isplate je glavni cilj postupka. Međutim, zbog neriješenih imovinskopravnih odnosa na pomorskom dobru na isplatu se uobičajeno dugo čeka, ponekad više i od desetljeća (na primjer, stečaj nad brodogradilištem Inkobrod d.d. u stečaju, Korčula otvoren 9. rujna 1997. godine još nije zaključen).

4. ZAKON O UREĐENJU PRAVA I OBVEZA BRODOGRADILIŠTA U POSTUPKU RESTRUKTURIRANJA

Problematiku trgovačkih društava koja obavljaju gospodarsku djelatnost brodogradnje na pomorskom dobru, a kod kojih su postojali evidentni stečajni razlozi, Republika Hrvatska je, čini se, konačno riješila **prije i izvan stečajnog postupka** donošenjem posebnog zakona.⁴⁰ Zakon o uređenju prava i obveza brodogradilišta u postupku restrukturiranja⁴¹ tiče se restrukturiranja pet (5) "škverova": 1.) Brodograđevna industrija 3. MAJ, d.d., Rijeka; 2.) Brodogradilište Kraljevica, d.d., Kraljevica; 3.) Brodograđevna industrija Split, d.d., Split; 4.) Brodotrogir d.d., Trogir te 5.) Uljanik d.d., Pula i s njime povezana trgovačka društva. Time je Republika Hrvatska provela selektivnu politiku privatizacije velikih trgovačkih društava koja obavljaju djelatnost na pomorskom dobru.⁴²

Ovaj Zakon je svojim odredbama obuhvatio tri osnovna postupanja koja su određena u okviru:

- (i) imovinsko-pravnih odnosa;
- (ii) preuzimanja u javni dug obveza koje mogu nastati slijedom programa restrukturiranja i temeljem državnih jamstava izdanih brodogradilištima;
- (iii) tretmana poreznog duga nakon završetka postupka privatizacije.

U prijedlogu zakona o uređenju prava i obveza brodogradilišta u postupku restrukturiranja, s Konačnim prijedlogom zakona Vlada Republike Hrvatske obrazložila je sva tri postupanja na sljedeće načine⁴³:

⁴⁰ Autoru nije poznato da je dužnik ili vjerovnik pokrenuo stečajni postupak nad trgovačkim društvima čija je djelatnost brodogradnja, a kod kojih postoji jedan od stečajnih razloga. Još je veća nejasnoća zašto stečajne postupke nad tim dužnicima nisu pokrenule uprave tih vjerovnika, budući su to morali "po službenoj dužnosti".

⁴¹ Narodne novine broj 61/11.

⁴² **Branko Kundih**, *Hrvatsko pomorsko dobro u teoriji i praksi*, Hrvatski hidrografski institut Split, 2005., str. 87.

⁴³ Hrvatski sabor, PZ 814, dostupno na mrežnim stranicama: <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=39408> (posjet 1. prosinca 2015.).

Ad i) Imovinsko-pravni odnosi

U dijelu imovinsko-pravnih odnosa sporazumno se prijebodem rješavaju pitanja prava i obveza na nekretninama koje su bile vlasništvo brodogradilišta, a na koje je nakon pretvorbe proširena granica pomorskog dobra i kao takve su postale pomorsko dobro, te na drugim nekretninama koje su preuzete u vlasništvo Republike Hrvatske. Koncept ovakvog načina rješavanja imovinsko-pravnih odnosa između države i velikih brodogradilišta definiran je tijekom pregovora o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji u 2008. i 2009. godini, a izravna je posljedica odluke o konceptu restrukturiranja kroz privatizaciju. U smislu određenja ovakvog koncepta procijenilo se kako će se bez istoga teško pronaći investitor koji bi bio u mogućnosti i spreman osigurati iznimno visok vlastiti doprinos u restrukturiranju brodogradilišta, a koji proizlazi iz iznimno visokog udjela kojega je u restrukturiranju i privatizaciji trebala podnijeti država kroz preuzimanje i otpis dugova. Uvođenjem sporazuma o rješavanju imovinsko-pravnih odnosa, koji se slijedom pregovora s Europskom komisijom mogu smatrati vlastitim doprinosom poduzetnika u restrukturiranju brodogradilišta, izravno se umanjuje iznos kojeg, kao vlastiti doprinos, mora osigurati novi potencijalni vlasnik. Sporazumi o uređenju imovinsko-pravnih pitanja potpisani su između brodogradilišta i Vlade Republike Hrvatske zastupane po ministru gospodarstva, rada i poduzetništva, a temeljem odgovarajućih odluka Vlade Republike Hrvatske. Utvrđenje međusobnih prava i obveza utemeljeno je na procjeni neovisnog sudskog vještaka u ukupnom iznosu od 8.155.733.798,82 kuna koje se prenose u javni dug.

Ad ii) Preuzimanja u javni dug obveza koje mogu nastati slijedom programa restrukturiranja i temeljem državnih jamstava izdanih brodogradilištima

Prema evidenciji Ministarstva financija, trenutačno stanje aktivnih državnih jamstava iznosi 11.3 mlrd kuna, pri čemu činidbena jamstva iznose 9.3 mlrd kuna, te avansna 2.0 mlrd kuna. Stanje jamstava ovisi o valuti kredita i kamatama, te uslijed toga ovaj iznos može u određenom dijelu odstupati od iskazanog iznosa.

Ad iii) Tretman poreznog duga nakon završetka postupka privatizacije

Nakon provedbe postupaka definiranih programima restrukturiranja i preuzimanjem istih u javni dug, brodogradilišta će u datom trenutku iskazati dobit koja je u svojoj naravi fiktiona, jer nije nastala na osnovu proizvodnih procesa i redovitim prihodomanjem koji bi bili praćeni novčanim tijekovima. Uz primjenu računovodstvenih propisa i kroz preuzimanje postojećih obveza u javni dug, brodogradilišta će u skladu s računovodstvenim pravilima iskazati dobit koja bi kao takva podlijegala oporezivanju. Kako ista dobit nije rezultat redovite poslovne aktivnosti u smislu omogućavanja provedbe restrukturiranja, ovim prijedlogom se predlaže da se iskazani porezni dug i ostala javna davanja prije svega

prebijaju s poreznim gubitkom brodogradilišta iz prethodnih razdoblja, a preostali dug se otpisuje. Ovakvo postupanje jest jednokratno i odnosi se samo na kalendarsku godinu kada se knjigovodstveno provodi sanacija sukladno programu restrukturiranja.

Predložena mjera u ovoj odredbi ne predstavlja novu državnu potporu već uređuje posljedicu postupka davanja potpora odobrenih unutar programa restrukturiranja koje se prenose u javni dug te kao takva ne predstavlja bilo kakav oblik državne potpore, što je utemeljeno i na osnovi propisa kojima se uređuje područje državnih potpora.

Na temelju svega navedenog, proizlaze sljedeći **zaključci**:

- 1.) u trenutku pretvorbe određene nekretnine bile su ipak u vlasništvu brodogradilišta (?!), a nakon pretvorbe na njih je proširena granica pomorskog dobra i kao takva su postala pomorsko dobro. To znači da te nekretnine nisu bile pomorsko dobro u trenutku pretvorbe, već su one naknadno zahvaćene u režim pomorskog dobra. Ako se mijenja granica pomorskog dobra zbog proglašenja kopna pomorskim dobrom za taj dio pomorskog dobra primjenjivat će se odredbe o izvlaštenju (čl. 118. ZPDML);
- 2.) nakon povijesnog postupka pretvorbe temeljem ZPDP-a, u hrvatskom pravnom sustavu materiju pomorskog dobra regulirala su tri zakona: **a)** u izvornoj verziji PZ-a, pomorskim dobrom smatraju se “brodogradilišni navozi” (čl. 49.), u ZID PZ-a (Narodne novine, br. 74/94) pomorskim dobrom smatra se “morska obala luke” (čl. 1.); **b)** u Zakonu o morskim lukama, luka posebne namjene jest morska luka koja služi posebnim potrebama trgovačkog društva, druge pravne ili fizičke osobe – “brodogradilište” (čl. 2.), dok se “brodogradilište” izrijekom ne navodi kao luka za posebne namjene (čl. 5.); **c)** u ZPDML-u, luka posebne namjene jest morska luka koja je u posebnoj upotrebi ili gospodarskom korištenju pravnih ili fizičkih osoba – “brodogradilišna luka” (čl. 2.), a “brodogradilišne luke” su luke posebne namjene prema djelatnosti koje se obavljaju u njima (čl. 42.);
- 3.) naknada za transformaciju prava vlasništva nekretnina u pomorsko (opće) dobro bio je vlastiti doprinos poduzetnika u postupku restrukturiranja, a utvrđenje međusobnih prava i obveza utemeljeno je na procjeni neovisnog sudskog vještaka;
- 4.) u promatranom slučaju stečaja nad dužnikom Brodogradilište Viktor Lenac d.d. u stečaju, Rijeka, pravomoćno je presuđeno da na nekretninama stečajnog dužnika ne postoje stvarna prava (VTS RH Pž-2594/07)⁴⁴;

⁴⁴ Nad ovim trgovačkim društvom provedeni su postupci pretvorbe i privatizacije, dok nad “škerovima” koji su obuhvaćeni Zakonom o uređenju prava i obveza brodogradilišta u postupku restrukturiranju proveden je samo postupak pretvorbe, a gotovo sve dionice u svim društvima držala je država.

- 5.) preuzimaju se u javni dug obveze koje mogu nastati slijedom programa restrukturiranja i temeljem državnih jamstava izdanih brodogradilištima, a što znači da se teret tih obveza socijalizira za sve porezne obveznike u Republici Hrvatskoj. S druge strane, rješavanjem ovog pitanja putem sporazuma navedene nekretnine postaju pomorsko dobro za koje će RH imati pravo ubiranja koncesijskih naknada;
- 6.) sve poduzete mjere nisu državne potpore, a što dokazuje i rješenje Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja Klasa: UP/I 430-01/07-02/13, Urbr. 580-03-2011-17-72 od 13. listopada 2011. godine⁴⁵, kojim se odobrava državna potpora za restrukturiranje sadržana u Programu restrukturiranja poduzetnika Brodograđevna industrija Split d.d., Split. Svoju odluku Agencija je temeljila na Zakonu o državnim potporama (Narodne novine, br. 140/05 i 49/11);
- 7.) Ulaskom Republike Hrvatske u punopravno članstvo Europske unije (1. srpnja 2013. godine) stupio je na snagu novi, stroži Zakon o državnim potporama.⁴⁶ Danom stupanja na snagu ovoga Zakona prestaju važiti i Zakon o državnim potporama (Narodne novine, br. 140/05. i 49/11.) kao i podzakonski akti;
- 8.) U Republici Poljskoj postupak prodaje imovine dvaju velikih brodogradilišta: a) *Stocznia Gdynia S.A.* i b) *Stocznia Szczecinska Nowa Sp. z o.o.* odvijao se nakon pristupanja Europskoj uniji (1. svibnja 2004. godine), a na temelju posebnog zakona od 19. prosinca 2008. godine (*Compensation Procedure at Entities of Special Importance for the Polish Shipbuilding Industry, Journal of Laws No. 233, item 1569*). Za Komisiju za tržišno natjecanje vrlo je sporno pitanje državnih potpora koje su prethodile postupku prodaje.

5. ZAKLJUČAK

U hrvatskom zakonodavstvu, stečaj nije *ultima ratio* insolventnog dužnika pravne osobe. Unutar stečajnog postupka dopušteno je dužniku dati i drugu šansu (*second chance*) za rehabilitaciju, a temeljni akt na kojem ona počiva je

⁴⁵ Narodne novine broj 17/12.

⁴⁶ Narodne novine broj 72/13. Prema čl. 2. ovoga Zakona, državna potpora je stvarni i potencijalni rashod ili umanjeni prihod države dodijeljen od davatelja državne potpore u bilo kojem obliku koji narušava ili prijeti narušavanjem tržišnog natjecanja stavljajući u povoljniji položaj određenog poduzetnika ili proizvodnju određene robe i/ili usluge utoliko što utječe na trgovinu između država članica Europske unije, u skladu s člankom 107. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

stečajni (sanacijski) plan. Sanacijski plan je sudska nagodba između dužnika i vjerovnika o tome kako će se planom izmijeniti pravni položaj dužnika i drugih sudionika u postupku.

Predstečajni postupak je novina u SZ/15. On se provodi prije i izvan stečajnog postupka u fazi prijeteće nesposobnosti za plaćanje *poštenog* dužnika, a radi njegova restrukturiranja.

S planom i s mjerama restrukturiranja dužniku se ostavlja sva imovina ili dio njegove imovine radi nastavljanja poslovanja dužnika.

Treba li u ZPDML uvesti posebne odredbe zbog predstečajnog i stečajnog postupka? Smatramo da ne treba, jer otvaranjem tih postupaka koncesija ne prestaje, a stečena prava se ne gase. Naime, otvaranjem predstečajnog i stečajnog postupka postojeći koncesionar nije izgubio svojstvo pravne osobe, pa je riječ o istoj pravnoj osobi, a ne o njezinu pravnom slijedniku.⁴⁷ U slučajevima kada se društvo u stečaju likvidira, smatramo da je nagodba između države koju zastupa državno odvjetništvo i stečajnog dužnika u najranijoj fazi stečajnog postupka jedini prikladni način rješavanja nesporazuma oko prava i obveza na pomorskom dobru. To znači da treba napustiti dosadašnju praksu rješavanja problema kroz dugotrajne sudske i upravne postupke. U izvanrednim okolnostima, a što jest stečaj, mora se postupati hitno i učinkovito.

Republika Hrvatska je problematiku privatizacije velikih brodogradilišta zaključila putem posebnog zakona kroz tzv. *kompensacijske mjere*. Međutim, rješavanje ovoga problema samo za jednu djelatnost i samo za određeni broj društava iz te djelatnosti nije ujedno i konačno rješenje i za sve druge djelatnosti i za sva druga društva iz djelatnosti brodogradnje koja se obavlja na pomorskom dobru. Ostaju otvorena pitanja malih brodogradilišta te društava iz drugih gospodarskih djelatnosti. To su objektivno puno lakša pitanja koje treba riješiti kroz koncesijski model dugoročnog korištenja.

⁴⁷ Otvaranjem stečajnog postupku uz tvrtku se dodaju riječi " u stečaju".

Summary:

**ISSUES REGARDING BANKRUPTCY PROCEDURE CONDUCTED
AGAINST COMPANIES PERFORMING ACTIVITIES
ON THE MARITIME DOMAIN**

In Croatian legislation bankruptcy procedure (BP) is not the “ultima ratio” of an insolvent debtor of a legal person. It is allowed to give the debtor another shot (second chance) for rehabilitation within the BP, and the basic act on which it is constituted is the bankruptcy (reorganization) plan. Reorganization plan is a settlement between the debtor and the creditors on how the legal status of the bankruptcy debtor and other parties in the proceedings will be affected by the plan.

Pre-bankruptcy procedure (PBP) is a novelty in the Bankruptcy Act (2015). It is conducted before and outside the BP in the imminent insolvency phase for an honest debtor’s restructuring.

The plan and the restructuring measures allow the bankruptcy debtor to retain all or part of its property in order for the business operations of the bankruptcy to continue.

Is it necessary to introduce special articles in the Maritime Domain and Seaports Act of 2003 as a result of the PBP and the BP? We assume not, because by opening these proceedings, concession shall not cease, and protection of the rights acquired on the maritime domain is not dissolved. In fact, by opening the PBP and the BP actual concessionaire does not lose the attribute of legal person, so it is about the same legal person, and not about his legal successor. In the case of liquidation of the debtor’s business, court settlement between state attorney public prosecutor (state) and the debtor is the best solution for resolving the rights and liabilities on the maritime domain in the earliest phase of the BP.

The Republic of Croatia has solved the privatization issues of big shipyards by a special legal act through the so called compensatory measures. Nevertheless, issues regarding small shipyards and other economic companies performing activity on the maritime domain, remain open.

Keywords: *bankruptcy proceedings; concession; property rights acquired on the maritime domain; reorganization plan; privatisation.*

